

Greta Olsson er ergoterapeut,
MPH, Hjælpemiddelinstitutet

Brug hospitalssengen i forebyggelsen af tryksår

Af Greta Olsson, ergoterapeut,
MPH, Hjælpemiddelinstitutet
Illustration Birgitte Clematide

Flere undersøgelser viser, at brugen af hospitalssengen i forebyggelsen af tryksår ikke udnyttes optimalt. Fokus er oftest på madrassen og omfatter sjældent brugen af sengen. I sin MPH-afhandling sætter Greta Olsson fokus på dette problem, og håbet er, at hospitalssengens potentiale i forebyggelsen udnyttes bedre i fremtiden.

I nyere danske undersøgelser blandt indlagte patienter, hvor såvel trykspor som tryksår medtages, findes en prævalens fra 8 til 23%. Tryksår mindsker livskvaliteten for patienterne, idet de begrænser deres funktionsevne og mulighed for aktiv deltagelse i hverdagslivet og gør dem afhængige af hjælp fra andre.

Dertil kommer en øget behandlings/plejeburde for samfundet med de dertil hørende omkostninger. Det drejer sig om et folkesundhedsproblem.

Når patienter er sengeliggende, vil der ofte være behov for at elevere sengens ryglæn. Med eleveret ryglæn vil patienterne som oftest glide ned i sengens fodende. Herved påføres patienten forskydningskræfter (shear) i vævet, og det er på samme måde som direkte tryk medvirkende årsag til tryksår. Og når begge disse kræfter er til stede, vil de virke sammen og forstærke risikoen for tryksår. Ved at elevere sengens lår/bendel, samtidig med at ryglænet eleveres, vil man mindske eller helt forhindre denne fremadgliden i sengen.

Hvis man samtidig – hvor dette ikke er kontraindiceret – sænker underbens-

delen af sengen, så der fremkommer et såkaldt ”knæ-knæk”, vil man mindske trykket på hælene, mindske trækket i hasemusklene og give patienten en mere komfortabel siddestilling. Udover at benytte liggefladens indstillingsmuligheder er det vigtigt, at patienten placeres korrekt i forhold til liggefladens omdrejningspunkter, fx at hofteleddet skal være ud for liggefladens omdrejningspunkt for hofte. Herved mindskes risikoen også for fremadgliden i sengen, når denne indstilles, og man får en bedre trykfordeling.

Sengens dimensioner kan også være medvirkende årsag til tryksår. En for smal liggeflade kan bevirke, at man ved vending i sengen må trækkes tilbage til midten af sengen, og man påføres dermed shear. En for høj seng, hvor patienten ikke selv kan stige ud, kan være med til at immobilisere patienten. Er sengen elektrisk indstillelig, kan den gøre patienterne mere mobile, og risikoen for tryksår kan formindskes.

HÆMMENDE FAKTORER

Undersøgelsen bekræfter også, at hospitalssengens potentiale i forebyggelsen af tryksår ikke udnyttes. Følgende hæmmende faktorer fremgår:

- Plejepersonalet mangler viden om hospitalssengens potentiale i tryksårsforebyggelsen. Hverken grunduddannelser, efteruddannelser eller kurser og introduktionsprogrammer for nyansatte på afdelingen behandler området systematisk og i tilstrækkeligt omfang.
- Plejepersonalet har ikke tilstrækkeligt kendskab til betjeningen af hospitalssengen. Problemet er størst for de manuelle senges vedkommende og for-

værres af, at der er op til fire forskellige typer senge i brug på afdelingerne på samme tid. Brugsanvisninger findes ikke ved sengene.

- Ledelsen er ikke bekendt med, at plejepersonalet ikke har denne viden og ikke har tilstrækkeligt kendskab til betjening af sengene.

• På de to hospitaler, der indgår i undersøgelsen, har man overvejende manuelt indstillelige hospitalssenge. Disse påfører plejepersonalet en stor fysisk arbejdsbelastning og kræver ofte, at to personer medvirker ved indstilling. Dette angives som medvirkende årsag til, at funktionerne ikke udnyttes optimalt.

- De manuelle senge kan ikke indstilles af patienten selv, og de kan ikke selv medvirke i forebyggelsen på dette punkt. Ligesom de fleste el-senge, der er til rådighed, ikke har elektrisk indstilling af alle funktioner.

• Ledelsen har ikke udstukket instrukser for fordeling af el-senge til patienterne, og det betyder, at de eksisterende el-senge ikke udnyttes optimalt.

- Der er ikke fokus på sengene i forebyggelsen af tryksår. Fokus er overvejende på madrasserne, og det kan give anledning til en falsk sikkerhedsfølelse.
- De ansatte angiver tidspres som en væsentlig hæmmende faktor.

FREMMEDE FAKTORER

Følgende fremmende faktorer fremgår af undersøgelsen:

- Ledelsen skal blive bekendt med sengens rolle i forebyggelsen og personalets (manglende) viden og praksis på området. Tiltag skal iværksættes så som indførelse af procedurer for undervis-

Hvorfor udnyttes hospitalssengen ikke optimalt i forebyggelsen af tryksår?
Og hvordan kan man iværksætte, at det sker? Det er nogle af de spørgsmål, ergoterapeut Greta Olsson forsøger at besvare i sin MPH-afhandling

ning af personalet i såvel forebyggelsen som i betjeningen af sengene, procedurer for tildeling af el-senge og procedurer, der sikrer dokumentationen af området. Der skal udarbejdes en politik for fremtidige indkøb af senge, hvor kravspecifikationerne afspejler denne forebyggelsesmulighed.

- Der skal undervises i emnet på grund- og efteruddannelserne for såvel plejepersonale og portører som hospitals-serviceassistenter. Undervisningen skal integreres i undervisningen i tryksårsforebyggelse og i forflytningsvejledning.

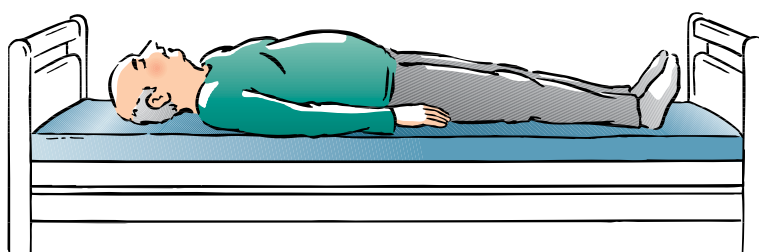
- Der skal være let adgang til ressourcpersoner (for eksempel sårsygeplejersker) på afdelingen med kendskab til dette område.

- Hospitalerne skal have så få typer senge som muligt, og alle indstillingerne skal være elektrisk betjente.

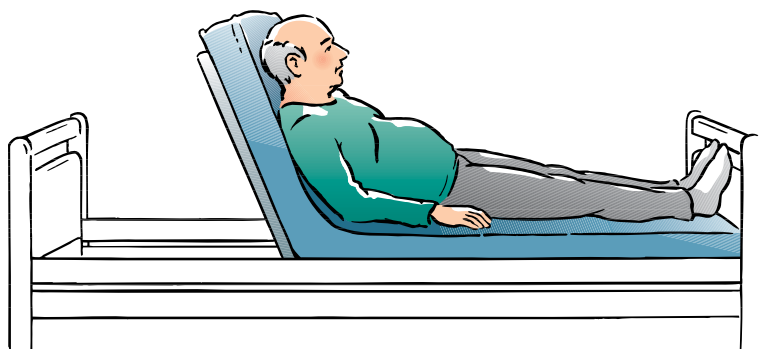
- Personalet og ledelse skal være klar over de gevinster, brugen af sengen i tryksårsforebyggelsen kan give. Udover at medvirke til forebyggelsen vil det give patienterne et mere smertefrit og behageligt sengeleje og samtidig spare personalet tid med at flytte folk højere op i sengen.

KAN RESULTATERNE OVERFØRES?

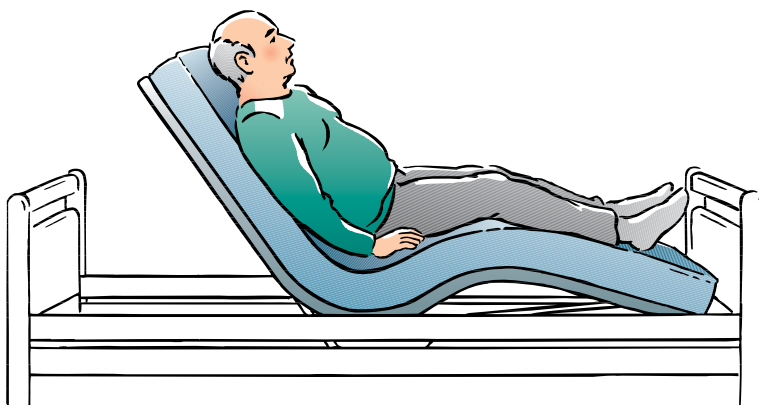
Det vurderes, at mange af resultaterne kan have gyldighed over for de fleste offentlige medicinske og kirurgiske afdelinger på hospitaler i Danmark. Til afdelinger, hvor man udelukkende har elektrisk indstillelige senge, har resultater om fordelingen af elektriske/manuelle senge ingen relevans. Det er uvist, hvorvidt resultaterne kan overføres til specialafdelinger, fx intensivafdelinger.

Udgangsposition for en patient.

Når ryglænet eleveres skubbes/glider patienten ned i sengens fodende.

Med samtidig elevation af sengens lår/bendel mindskes fremadglidningen i sengen. Og ved at lave knæ-knæk mindskes trykket på hælene, og liggekomforten forbedres. Bemærk, at liggefladens omdrejningspunkter følger personens knæ- og hofteled.

I forhold til brugen af sengen i hjemmehjælpen og på plejehjem kan disse undersøgelsesresultater ikke som helhed overføres. Men dele deraf – for eksempel omkring uddannelserne og fokus på området – vurderes at kunne overføres.

I forbindelse med fremtidige indkøb af senge på hospitalerne vil der være behov for at tænke dette aspekt ind, når der skal udarbejdes kravspecifikationer.

Undersøgelsen tyder på, at man skal prioritere elektrisk indstillelige senge med hensigtsmæssige bevægelsesmønstre, som for eksempel ryglænstilbageføring og mulighed for indstilling af ryglæn og bendel på samme tid og med mulighed

for at blokere for indstilling af de enkelte bevægelser.

I forhold til sengens dimensioner må sengen kunne blive så lav, at patienten kan få fodfæste ved ind- og udstigning og også kunne indtage en så tilstrækkelig højde, at personalet kan få en hensigtsmæssig arbejdsstilling.

Sengens bredde kan også overvejes, da de sædvanlige 80 cm brede liggeflader ikke tillader, at patienterne kan lejes hensigtsmæssigt og undgå shear og friktion ved vending i sengen. Også ved behov for senge til høje personer bør en evt. liggefladeforlænger følge sengens bevægelser.

Undersøgelsens resultater peger på et

antal konkrete forslag til fremme af brugen af hospitalssengen i forebyggelsen af tryksår i Danmark. Nogle kan sættes i gang på hospitalerne her og nu, mens andre kræver en mere langsigtet planlægning.

I selve afhandlingen er der et forslag til, hvordan en intervention kan gennemføres på et hospital. De fremmende faktorer er sat ind i organisationsforandringsmodellen Stage Theory, der omfatter de fire stadier: Awareness, adoption, implementation og institutionalization.

Afhandlingen peger også på, at der er et behov for yderligere forskning på området.

FAKTA OM UNDERSØGELSEN

Undersøgelsen er et case-study design med to cases. Problemstillingen belyses fra flere vinkler – i dette tilfælde ved hjælp af metode-triangulering, hvor der er tale om observationsstudier, indsamling af dokumentationsmateriale, fokusgruppe-interviews og enkelt interviews.

Observationsmetoden er valgt, da den giver en direkte dokumentation af processer og er velegnet til at beskrive adfærd. Den er især meget anvendelig til at beskrive brugen af teknologi. Også kilde-triangulering anvendes, da informanterne er såvel sygeplejersker, SoSu-assistenter, rengøringspersonale, patienter/pårørende og endeligt skriftligt/web-baseret dokumentationsmateriale.

De to cases er henholdsvis en ortopædkirurgisk afdeling med 36 sengepladser på et provinshospital med i alt 321 sengepladser og en lungemedicinsk afdeling med 22 sengepladser på et hospital inden for H:S med i alt 725 sengepladser. Indsamlingen af data er foregået i perioden oktober 2004 til april 2005.

LÆS MERE

Afhandlingen kan købes i bogform ved henvendelse til: Master of Public Health, Københavns Universitet på email: mph@pubhealth.ku.dk. Titlen på afhandlingen: En undersøgelse af faktorer, der hæmmer og fremmer brugen af hospitalssenge i forebyggelsen af tryksår. Udgivelse nr. 152.

FORMÅLET MED UNDERSØGELSEN

Formålet med undersøgelsen er at få svar på, hvorfor sengen ikke udnyttes optimalt i forebyggelsen af tryksår, og hvordan dette kan iværksættes. En sådan undersøgelse kan danne en stærk baggrund for interventioner, der kan forbedre plejepersonalets – og dermed også patienternes – brug af disse funktioner.

Der er tale om et tiltag, der kan være en medvirkende faktor i forebyggelsen af tryksår med et stort aktionspotentiale. Ikke mindst fordi den overvejende del af hospitalssenge i Danmark i dag allerede muliggør en sådan brug. For at få så fuldstændigt et billede af situationen som muligt bliver hæmmende og fremmende faktorer belyst på seks niveauer:

- Hospitalssengen
- Den professionelle
- Patienten
- Den sociale kontekst
- Den organisatoriske kontekst
- Den økonomiske/politiske kontekst

RESUMÉ

Formålet med denne MPH afhandling var at belyse, hvilke faktorer der henholdsvis fremmer og hæmmer brugen af hospitalssengen i forebyggelsen af tryksår. Studiet var tilrettelagt som et multiple case study, og der blev anvendt observationer, indsamlet dokumentationsmateriale og afholdt fokusgruppe- samt enkeltinterviews ved indsamling af data fra to hospitalsafdelinger. I artiklen redegøres kort for hospitalssengens rolle i forebyggelsen, der rapporteres om studiets resultater, og der gives anvisninger på fremtidige mulige tiltag til fremme af brugen af hospitalssengen i forebyggelsen af tryksår.